

**Семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в заголовках англомовних журнальних
статей: когнітивно-риторичний аспект**

*Роботу виконано на кафедрі лексикології
і стилістики англійської мови
імені проф. О. М. Мороховського
Київського національного
лінгвістичного університету*

У статті на матеріалі англомовного журнального дискурсу виокремлюються заголовні стратегії представлення подій номінативними засобами на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. Виявлено, що висунення в ініціальні позиції заголовків дієслівних, іменникових, атрибутивних і адвербіальних одиниць на позначення досліджуваних смислів акцентує різні аспекти репрезентованих подій. Доведено, що заголовні стратегії репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ слугують засобом привернення уваги аудиторії до описуваних подій.

Ключові слова: заголовні стратегії, журнальний дискурс, когнітивна риторика, семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ.

Репех Н. В. Семантика НАЧАЛА и КОНЦА в заголовках англоязычных журнальных статей: когнитивно-риторический аспект. В статье на материале англоязычного журнального дискурса выделяются заголовочные стратегии репрезентации событий средствами обозначения семантики НАЧАЛА и КОНЦА. Установлено, что выдвижение в начало заголовков глагольных, именных, атрибутивных и адвербиальных единиц с исследуемым значением акцентирует различные аспекты событий. Доказано, что

заголовочные стратегии репрезентации семантики НАЧАЛА и КОНЦА служат средством привлечения внимания аудитории к описываемым событиям.

Ключевые слова: заглавные стратегии, журнальный дискурс, когнитивная риторика, семантика НАЧАЛА и КОНЦА.

Repekh N. V. Semantics of BEGINNING and END in Headlines of English Magazine Articles: Cognitive Rhetorical Aspect. The article offers headline strategies representing the BEGINNING and END semantics in English magazine discourse. The paper reveals that the foregrounded verbal, substantive, attributive and adverbial units denoting BEGINNING and END emphasise in headline different aspects of events. It is proved that headline strategies appealing to the semantics of BEGINNING and END serve as a means of drawing the readers' attention to reported events.

Key words: headline strategies, magazine discourse, cognitive rhetoric, semantics of BEGINNING and END.

Постановка наукової проблеми та її значення. З огляду на посередницьку роль ЗМІ, сучасний журнальний дискурс вивчається як сконструйована мовними і друкованими засобами реальність [6, 15]. Репрезентуючи події тижня на фоні загальних світових тенденцій, англomовні журнали часто потрапляють до рук читачів, коли представлений у випуску зміст давно втратив свою новизну. Тому одним із завдань новинних журналів є створення ефекту свіжості представленої інформації та ефекту присутності за рахунок апелювання до перцептивного досвіду читачів, що зокрема досягається за допомогою номінативних одиниць на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. До сих пір семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ досліджувалася у руслі двох підходів: системно-мовного і логіко-семантичного. У системно-мовних розвідках проведено діахронічний аналіз англійських дієслів на позначення початку і кінця процесу [5, 14-23]. Логіко-семантичний підхід зосередився на виявленні особливостей втілення досліджуваної семантики в російській та українській мовних картинах світу [4; 7]. У цьому руслі окрему

увагу привертало втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в окремих різновидах дискурсу – художньому й ритуальному [1].

Саме логіко-семантичні розвідки окреслили наріжні питання, пов'язані з перцептивними передумовами формування семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ та концептуальною репрезентацією досліджуваних смислів, які можна з'ясувати лише з залученням дослідницького апарату когнітивної лінгвістики, котра вивчає способи концептуалізації та вербалізації дійсності. Дослідження смислів ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в аспекті конструювання медійної реальності неможливе без звернення до когнітивно-риторичного підходу, спрямованого на встановлення взаємозв'язку між когнітивною семантикою, котра вивчає загальні процеси концептуалізації людиною дійсності, уяви та мислення, і риториною, яка пов'язує згадані здібності з конкретними ситуаціями [9, 446].

Спрямованість сучасних когнітивно-риторичних студій на вивчення взаємодії мови з ментальними структурами різного ступеня узагальнення з метою виявлення принципів відтворення реальності для здійснення впливу на аудиторію зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою статті є виокремлення заголовних стратегій репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ та пояснення їхнього впливу на сприйняття аудиторією подій, що передбачає виконання наступних **завдань**: окреслити сенсомоторні витoki формування досліджуваної семантики й проаналізувати їх втілення в значенні одиниць, які експлікують ідеї ПОЧАТКУ і КІНЦЯ; пояснити їх вплив на читачів за аналогією з безпосередньою взаємодією з навколишнім середовищем; визначити зміни у репрезентації подій, вербалізованих у заголовках статей номінативними засобами, які належать до різних частин мови.

Об'єктом дослідження є заголовні стратегії репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в англомовному журнальному дискурсі, а **предмет** вивчення становить когнітивно-риторичний аспект їхнього втілення у журнальних статтях.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що у ній уперше когнітивно-риторичний підхід застосований до вивчення текстового втілення смислів

ПОЧАТКУ і КІНЦЯ на матеріалі журнальних статей, дібраних з англomовних часописів новин *Newsweek*, *The Economist* і *Time*.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З позицій когнітивної лінгвістики семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ сформувалася внаслідок суперординатної категоризації сенсомоторного досвіду, пов'язаного з концептуалізацією народження і смерті, створення і руйнації, сходу й заходу, входу й виходу, тощо [4, 109], тобто з базовим рівнем, на якому світ розпізнається в процесі його сприйняття [10, 93-97]. Відповідно, одиниці, які безпосередньо називають ПОЧАТОК і КІНЕЦЬ на суперординатному рівні (*begin*, *end*, *start*, *finish* тощо) зараховуємо до узагальнювальних, а ті, у яких досліджувана семантика сформована на основі концептуалізації щоденного досвіду, відносимо до базових номінацій (*die*, *evaporate*, *lose*, *spark* та ін.).

Сенсомоторні дані, пов'язані з візуальним освоєнням навколишнього середовища, осмисленням початку і кінця руху або джерела й цілі застосування сили, формалізовані у значенні досліджуваних номінативних одиниць за допомогою образ-схем, котрі як базові структури лінгвокогнітивної діяльності мовної особистості репрезентують перцептивні відношення у формі елементарних повторюваних експерієнтаційних моделей, покладених в основу формування складних образів свідомості [8, 29], дозволяючи поєднати результати сприйняття з мовою та пояснити формування лексичного значення. Тому образ-схеми розглядаємо як базові структури репрезентації ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у значенні номінативних засобів і конструювання подій на різних рівнях узагальнення. У засобів **просторово-перцептивної** групи значення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ спирається на відношення БЛИЗЬКО – ДАЛЕКО (NEAR – FAR), які відображають відстань між спостерігачем та об'єктами концептуалізації, напр., *to face*, *at the end of the tunnel*, *at the first sign* тощо. Одиниці **кінетичної** групи – *arrival*, *collapse*, *go*, *come*, *fall* – співвідносять значення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ з образ-схемами ШЛЯХ (PATH), ВЕРТИКАЛЬ (VERTICALITY), ЦИКЛ (CYCLE), ПОВТОРЕННЯ (ITERATION), які відбивають специфіку прямовисного і колового

видів руху. Одиниці силової семантики – *build, destroy, let, make, open, ruin* – вказують на силу як ПОЧАТОК у сенсі джерела, причини змін, а її усунення – як КІНЕЦЬ, наслідок цих змін, залучаючи силові образ-схеми ПРИМУШЕННЯ (COMPULSION), УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ (RESTRAINT REMOVAL), ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ (ENABLEMENT).

Роль семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у медійній реальності визначається послідовністю початкових етапів риторичної побудови тексту: відбором аргументів (інвенцією), їх розташуванням (диспозицією), вербальною орнаментациєю (елокуцією) [2, 22]. В англomовному журнальному дискурсі новин замисел автора подати подію під певним кутом зору визначається на етапі інвенції й зумовлює послідовність вживання на етапі диспозиції дібраних під час елокуції засобів вербалізації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. З метою відображення певного аспекту події на стадії диспозиції структурно-композиційна будова дискурсу підпорядковується певним схемам аранжування номінативних засобів на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в окремих сегментах тексту, або диспозиційним стратегіям: у заголовку, підзаголовку, вступі, блоках головної події і фону, висновках.

Зважаючи на те, що у сучасному англomовному журнальному дискурсі опис подій визначається принципом релевантності, згідно з яким найбільш важлива інформація виноситься на початок статті, тобто у заголовний комплекс, виокремлюємо **заголовні стратегії**, призначені для привернення уваги аудиторії до журнальних статей. Вказані стратегії реалізуються за рахунок висунення одиниць із досліджуваною семантикою у заголовний комплекс, тобто заголовок і / чи підзаголовок, адже висунення розглядають як розміщення на передньому плані форм, які слугують "ключами" в процесах мовної обробки інформації [3, 21]. Залежно від вживання досліджуваних одиниць на початку чи кінці заголовків, лише у підзаголовках чи одразу у заголовках і підзаголовках виокремлюємо чотири заголовні стратегії репрезентації ПОЧАТКУ і КІНЦЯ: ініціального акцентування, фінального акцентування, інтерпретації та акцентування за рахунок

інтерпретації. У даній статті більш детально розглянемо заголовну стратегію ініціального акцентування.

Стратегія ініціального акцентування ПОЧАТКУ і КІНЦЯ подій виявляється у вживанні засобів на позначення досліджуваних смислів на початку заголовків з метою фокусування уваги на поданому стані речей і створенні в уявленні читачів певного образу відтвореної події. Ця стратегія реалізується тактиками статичної репрезентації, динамічного зображення, характеристичності і локалізації подій, які диференціюються внаслідок висунення у початок заголовка статті досліджуваних номінативних засобів: дієслівних (*begin, die, end, erupt, fail, finish, lose* тощо), іменникових (*beginning, birth, collapse, coming, death, start, topple* та ін.), атрибутивних (*first – last, new – old*) й адвербіальних (*after something, back to something, from something, towards something* та ін.)

Тактика статичної репрезентації подій конструює цілісний образ поданого стану речей у заголовку статті за допомогою іменників з семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, які подають подію як таку що здійснилася й існує в незмінному стані. Зазначена тактика реалізується комунікативними ходами – узагальнювального і базового – позначення початку й кінця подій. За **узагальнювального** називання ПОЧАТКУ чи КІНЦЯ на початку заголовка статті подія репрезентується узагальнювальними фазово-буттєвими іменниками, які зазначають початкову й кінцеву стадії існування певного стану речей (*beginning, end, finish, start* тощо). Заголовки, структуровані цією тактикою, мають форму номінативних речень, головний член яких виражений іменником. Так, у заголовку *The Start of a Long Slow Goodbye* (The Economist 23.04.2011) іменник *start* вказує на початок повільного кінця активної політичної діяльності Фіделя Кастро. За позначення у заголовках журнальних статей перцептивних процесів, осмислених у термінах ПОЧАТКУ й КІНЦЯ, події вербалізуються похідними від дієслів іменниками, які вказують на базовий рівень концептуалізації: фазово-буттєвими (*achievement, birth, death, failure, loss, meltdown, spark*), кінетичними (*coming, drop, increase, fall, rerun, rise, slump*), силовими (*ban, cap, crackdown, devastation, let, pull, ruin*) і

непохідними (*aim, bankrupt, edge, defeat, default, fruit*). Фазово-буттєві іменники, що позначають базовий рівень концептуалізації, репрезентують у заголовках журнальних статей ПОЧАТОК чи КІНЕЦЬ подій, зображаючи ситуації, пов'язані з повсякденним сприйняттям природних і фізичних явищ, життєвих циклів, вдалого і невдалого завершення справ, напр., *The Birth of Russian Citizenry* (The Economist 17.12.2011). У наведеному заголовку іменник *birth* відбиває ПОЧАТОК усвідомлення росіянами своєї громадянської позиції як НАРОДЖЕННЯ, імплікуючи незворотність зазначеної події. Іменник *spring* у заголовку *Arabs' Spring* (The Economist 21.05.2011) асоціює ПОЧАТОК демократичних рухів в арабських країнах з настанням ВЕСНИ, імплікуючи ВІДРОДЖЕННЯ після зимової сплячки.

Тактика динамічного зображення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ подій спирається на еліптичну синтаксичну модель побудови заголовків, за якої опущені підмет і дієслово-зв'язка. Тому на початок назв статей виносяться дієслівні форми з досліджуваною семантикою, що дозволяє зображати події у динаміці. Дієслівні форми зі значенням ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, висунуті в ініціальні позиції заголовків, наголошують на перцептивному, кінетичному чи силовому характері змін. Дієслова, у яких значення ПОЧАТКУ чи КІНЦЯ, сформоване внаслідок осмислення природних і фізичних явищ (вулканічного виверження, розчинення, випаровування, в'янення, збігання та ін.). наголошують на самій природі процесу, який призводить до початку чи завершення події, напр., *dissolve, evaporate, fade, shrink* тощо. Так, дієслівна форма *shrink* на позначення збігання у сполученні з виразом *war on terrorism*, акцентує КІНЕЦЬ війни з тероризмом, імплікуючи його поступове подолання в ракурсі зменшення обсягів, напр., *Shrinking the War on Terrorism* (Time 14.12.2009, 26).

Дієслова зі значенням прямовисного пересування акцентують в ініціальній позиції заголовка початок чи завершення події, осмислюючи її як ПОЧАТОК або КІНЕЦЬ ШЛЯХУ, який репрезентує рух. Дієслово *grow* позначає рух УГОРУ, експлікуючи у заголовку появу нових робочих місць в сфері так званої "зеленої

економіки", представлену в аспекті зростання їх кількості, напр., *Growing Green Jobs* (Time 29.03.2010, 40).

Силкові дієслова з семантикою творення (напр., *build, make*) акцентують ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ як джерело ПОЧАТОКУ, деструкції (напр., *destroy, ruin*) експлікують КІНЕЦЬ як наслідок ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ. Одиниці з семантикою відкриття (напр., *discover, find, open*) співвідносять ПОЧАТОК події з результатом УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ, а дієслова закриття (напр., *close, shut*) представляють КІНЕЦЬ як наслідок ВСТАНОВЛЕННЯ ПЕРЕШКОДИ. Дієслово дозволу *let* активує ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, яке осмислюється як джерело ПОЧАТКУ змін, напр., *Let the Scent of Jasmine Spread* (The Economist 22.01.2011, 13). У наведеному заголовку дієслово *let* акцентує ПОЧАТОК демократичних революцій в арабських країнах, джерелом якого є ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ розвитку країн по-новому. У назві статті *Rebuilding Japan – or Ruining it* (The Economist 30.04.2011), дієслово *rebuild* експлікує ПОЧАТОК життя Японії після катастрофи, наголошуючи, що це можливо внаслідок ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, а одиниця *ruin* конструює протилежний результат – КІНЕЦЬ існування країни як наслідок ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ її розвитку, таким чином зображаючи два можливі шляхи розвитку країни.

Тактика характеристики подій акцентує увагу читачів на ПОЧАТКУ чи КІНЦІ подій з точки зору її[сукцесивних, тобто послідовних, або темпоральних ознак, виражених за допомогою атрибутивних засобів експлікації досліджуваних смислів. Залежно від наголошення на періодичності чи послідовності подій атрибутивами *first* і *last* та їх актуальності в аспекті реального існування й важливості чи не актуальності у сенсі припинення існування чи втрати важливості на момент виходу часопису, експлікованої одиницями *new* і *old*, тактика характеристики реалізується двома комунікативними ходами – темпорально-локативним і актуалізуючим. За **сукцесивної характеристики** події зображаються за допомогою локалізаційних атрибутів *first* і *last*, які вказують на початок чи

кінець послідовності подій і явищ, напр., *The First Global Election* (Newsweek 10.11.2008, 26). У наведеному заголовку попередні вибори президента США подаються атрибутом *first* як подія, важливість якої не мала аналогів для світової спільноти, а тому покладає ПОЧАТОК для ідентичних звершень у майбутньому. Сполучаючись у назвах журнальних статей з іменниками на позначення часових інтервалів (*days, weeks, months* etc.), прикметник *last* фокусує увагу аудиторії на завершенні терміну роботи урядів, функціонування організацій тощо, напр., *The Last Days of W. Bush* (Newsweek 10.11.2008, 30). У наведеному заголовку вираз *last days* експлікує закінчення терміну перебування У. Буша на посаді президента США, створюючи ефект завершення політичного життя президента. Сполучаючись з назвами людей (*film director, photographer, TV mogul, witness* тощо) і об'єктів (*act, city, company, hope, model* та ін.), атрибут *last* виражає їх абсолютний КІНЕЦЬ, створюючи ефект незворотності експлікованого стану справ, надаючи заголовкам категоричності, напр., *The Last Company Town* (Newsweek 21.02.2011, 28). У наведеному заголовку прикметник *last* характеризує стан речей з корпоративними містечками, позначеними сполученням *company town*, виражаючи КІНЕЦЬ їх існування, і таким чином привертаючи увагу до зникнення цього феномену.

Характеризація подій за їх актуальністю здійснюється у заголовках журнальних статей темпорально-онтологічними ад'єктивами *new* і *old*, які виражають початок чи припинення існування чогось на момент публікації статті, і котрі, відповідно, репрезентують ПОЧАТОК подій і явищ в аспекті їх актуальності, тобто важливості у певний інтервал часу, та КІНЕЦЬ – в аспекті їх неактуальності на момент виходу номеру, напр., *The New Technology of Fear in Tibet* (Newsweek 14.04.2008, 25). У наведеному заголовку журнальної статті одиниця *new* експлікує не стільки ПОЧАТОК використання методів залякування (*technology of fear*) у Тибеті взагалі, скільки імплікує актуальність на момент публікації видання нових заходів залякування серед вже існуючих. Ад'єктив *old* репрезентує події у заголовку неактуальними на момент публікації статті, напр.,

Old Media 1 (The Economist 21.05.2011). У поданому заголовку одиниця *old* відтворює КІНЕЦЬ актуальності на сучасному етапі технологій мас медій старого взірця, пов'язаний з вертикальним способом передачі інформації, який характеризується монополією відправників.

Тактика локалізації виявляється в приверненні уваги до топологічних і хронологічних меж подій за рахунок позначення їх ПОЧАТКУ й КІНЦЯ у просторі і часі відповідно. Зазначена тактика реалізується просторовими і темпоральними адвербіальними засобами, що відображено комунікативними ходами просторової локалізації і хронологізації. За **просторової локалізації** репрезентація ПОЧАТКУ і КІНЦЯ подій у заголовку здійснюється прийменниковими словосполученнями *from* + назва відправної просторової точки (*the start, the ashes, New York City, Singapore, the West* тощо) та *to* (*towards*) + назва пункту призначення (*the end, the European Union, Europe, Russia, presidency* тощо). Наприклад, у заголовку *Slowly Towards Europe* (The Economist 2.06.2011) прийменникове словосполучення *towards Europe* репрезентує Європу як кінцеву мету сербської зовнішньої політики, створюючи ефект віддаленості країни від своєї цілі. За **хронологічної локалізації** події конструюються у журнальних заголовках за рахунок висунення в ініціальні позиції темпоральних адвербіальних засобів: *back to smth, after smth, before smth*. Прислівник *back to*, актуалізуючи ПОВТОРЕННЯ, конструює повернення до ПОЧАТКУ, тобто попередніх часів чи стану справ, напр., *the era of prosperity, conversational culture, partisanship* тощо, осмислених як повторний ПОЧАТОК. Так, у назві журнальної статті *Back to the Era of Austerity* (The Economist 14.08.2011) прислівник *back to* репрезентує ПОВТОРНИЙ ПОЧАТОК часів жорсткої економії, створюючи у читачів враження про повернення назад у часі.

Прислівникові словосполученнями з прийменниками *before* та *after* привертають увагу до заголовків статей завдяки розтягненню меж ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. Прийменник *before* позначає певний проміжок часу до ПОЧАТКУ події, таким чином розширюючи межі її ПОЧАТКУ, напр., *Two Years Before the*

Olympics (The Economist 24.07.2010, 16). У наведеному заголовку прийменник *before* позначає дворічний період перед початком Олімпійських ігор у Лондоні, виражений темпоральним сполученням *two years (before the Olympics)*, тобто хронологічно розширює їхній ПОЧАТОК до двох років, що дає змогу авторам статті створити у читачів ефект очікування задовго до самих змагань. Адвербіальне словосполучення з прийменником *after* репрезентує стан справ, після завершення події, імплікуючи її КІНЕЦЬ. Так, у заголовку *After the Flood* (The Economist 22.01.2011, 58) прийменник *after* позначає період після повені, імплікуючи його хронологічний КІНЕЦЬ й наголошуючи на довгому періоді боротьби з наслідками.

Висновки. Заголовні стратегії англомовного журнального дискурсу, направлені на втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, покликані привернути увагу читача до зображуваного стану справ. Стратегія ініціального акцентування ПОЧАТКУ і КІНЦЯ фокусує увагу аудиторії на статичних, динамічних, характеристичних і локативних аспектах подій за рахунок вербалізації досліджуваних смислів засобами, які належать до різних лексико-граматичних груп. Іменникові засоби у заголовках номінативної синтаксичної структури спрямовані на називання ПОЧАТКУ і КІНЦЯ подій чи апеляцію до тієї сфери досвіду, що призвела до їх виникнення чи зникнення. Дієслівні засоби на початку заголовків, що мають структуру двоскладних еліптичних речень, подають події як наслідок динамічних процесів, висвітлюючи їх перцептивний, кінетичний чи силовий аспекти за рахунок апеляції до відповідного сенсомоторного досвіду. Атрибутивні засоби зосереджують увагу читача на темпоральних ознаках подій у зв'язку з їх послідовністю у серії ідентичних станів справ та актуальністю чи неактуальністю відносно моменту публікації статті. Адвербіальні одиниці висвітлюють топологічні й темпоральні межі подій.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні загальнотекстових тактико-стратегічних засобів втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в англомовному журнальному дискурсі.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Всё про всё (по текстам Ф.М. Достоевского) / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 363-400.
2. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики / Н. А. Безменова. – М.: Наука, 1991. – 215 с.
3. Лузина Л. Г. Выдвижение / Л. Г. Лузина // Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: МГУ, 1996. – С. 21-22.
4. Мечковская Н. Б. Концепты “начало” и “конец”: тождество, антонимия, ассиметричность / Н.Б. Мечковская // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 109-120.
5. Мошанова Т. Л. История развития групп глаголов, обозначающих начало и конец процесса, в английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Московский гос. пед. ун-т / Т. Л. Мошанова. – Москва, 1969. – 25 с.
6. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти: Монографія / С. І. Потапенко. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. – 391 с.
7. Яковенко Л. Українські фразеологізми із семантикою появи, наявності та зникнення як виразники категорії Буття / Л. Яковенко // Вісник Львівського університету. Серія Філологія. – Ч.1. – 2004. – №34. – С. 251-256.
8. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago; L.: The University of Chicago Press, 1987. – 233 p.
9. Oakley T. Force-dynamic dimensions of rhetorical effect / T. Oakley // From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics. – B., NY: Mouton de Gruyter, 2005. – P. 444-473.
10. Rosch E. Principles of categorisation / E. Rosch // Fuzzy Grammar / ed. By Bas Aarts, David Denison, Evelien Keizer, Gergana Popova. – N.Y.: Oxford University Press, 2004. – P. 91-108.